

TÜRKİYE VE MEKSİKA ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN TOPLUMSAL BELLEK VE MÜZE İLİŞKİSİ*

Tuğba BATUHAN TEKİN†

Öz

Ulus devlet yapılanmasında tarihin ve toplumsal belleğin oluşturularak şekillendiği, ulus kimliğine hizmet ederek sergilendiği mekanlar müzeler olmuştur. Devletler; ulus inşası sürecinde ideolojilerini yaygınlaştırmak ve toplumsal kimliği vurgulamak amacıyla milliyetçiliği ön planda tutsa da ulus kimliği inşası aşaması ile tarihsel yapılanmanın en önemli detayı, toplumsal bellektir. Kimliğin ortaya çıkışını temsil eden nesneler; müze ortamında temsiliyetlerini gösterirken, beraberinde kolektif hafıza öğelerini de canlı tutma işlevini yerine getiren bir misyona sahiptir. Belleğin, yeni anlamlar kazanarak gerektiği zaman hatırlanması ve yeniden üretime hazır bulunması, müzenin sahip olduğu görevlerinden bir diğeridir. Müzeler; ulus devlet mirasını sergileyen, koruyan, yorumlayan, toplumla bu yolla iletişim kurarak hafızanın canlı tutulmasını sağlayan mekanlar olarak bilinse de; ulus kimliğine ve toplumsal hafızaya sunabileceği faydalara da bu çalışma özelinde değinilmiştir. Çalışma kapsamında, Ankara Resim ve Heykel Müzesi ile Meksika Ulusal Antropoloji Müzesi ele

* Bu makale, "Museums in the Construction of National Identity in Twentieth Century Mexico and Turkey" başlığı ile 2018 yılında Florida State University, College of Fine Arts, Department of Art History'de tamamlanan Doktora tezinden üretilmiştir.

† Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, tugbatuhan@gmail.com, Mardin/Türkiye

alınarak, kurumların kuruluş tarihleri temelinde ulus devlet yapılanması süreçlerindeki rolleri, toplumsal hafızaya katkıları ve müzelerin söz konusu süreçteki misyonlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal bellek, Müze, Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Meksika Ulusal Antropoloji Müzesi.

TÜRKİYE AND MEXICO: THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL MEMORY AND MUSEUMS

Abstract

In structuring the nation-state, museums are where history and social memory are formed, shaped, and exhibited in the service of national identity. Although states prioritize nationalism in the nation-building process to spread their ideology and emphasize social identity, social memory is the most significant detail of historical structuring in the construction of national identity. Objects that represent the emergence of identity have a mission that fulfills the function of keeping the elements of collective memory alive while showing their representation in the museum environment. Memory is remembered and ready to be reproduced whenever necessary, and taking on new meanings is another of the museum's tasks. Museums are places that exhibit, preserve, and interpret the heritage of the nation-state and keep the memory alive by communicating with society based on the benefits they offer to national identity and social memory. The study examines the Ankara Museum of Painting and Sculpture and the National Museum of Anthropology in terms of their impact on the structuring of the nation-state based on their founding dates, contributions to social memory, and the missions of museums in this process.

Keywords: Social memory, Museum, Ankara Museum of Painting and Sculpture, National Museum of Anthropology of Mexico.

1. GİRİŞ

Devletler sahip oldukları geçmişi tarih üzerinden şekillendirerek oluştururlar. Ulus-devlet oluşum sürecinde tarihin tekrar yazılarak inşa edilmesi ise toplumsal hafızanın oluşturulmasında en önemli etmenlerdendir. Oluşturulan bu tarih, ulus olarak yaşamayı anlamlandırarak toplumsal belleğin sınırlarını belirlerken, bu

doğrultuda toplumun neyi hatırlaması ve yaşatması gerektiğine ilişkin çerçeveyi de oluşturur. Tarihsel süreç içinde devlet kavramından ziyade, yeni bir odak söz konusudur. Bu da kendini tarihsel anlatının nesnesi olarak ön plana çıkaran “ulus” kavramıdır. Milliyet, ırk, sınıf v.b. gibi kavramlar ulus çerçevesinde işlenecek ve türetilcektir (Foucault, 2004: 152).

Ulus; modern döneme ait ve onunla anlam kazanan bir olgu iken, modern devlet ise seküler egemenlik anlayışı ve milliyetçilik ekseninde kendini yeni geleneklerle anlamlandırmıştır (Aydın, 2018: 232, 251). Yeni oluşan ulus devletlerin politikalarında; kitle iletişim, eğitim sistemi, idari düzenlemeler doğrultusunda milliyetçi ideolojinin yayıldığı görülmektedir (Tasouji, 2013: 130). Milliyetçilik, toplumsal başlıkların ideal bir biçimde homojen hale gelmesi ve demokrasinin öznesi olan yurttaşın yaratılmasının bu sayede mümkün kılınmasıdır (Zizek, 2005: 220). 19. yüzyıl Avrupa yaratımı olarak ortaya çıkan müze ise, kısmen seküler devletlerin yükselişi, kültürel ve sosyo-politik dönüşümlerle, tarih ve milliyetçilik hakkında ifadeler üretmeye yardımcı sivil oluşumların genişlemesiyle gelişmiştir (Rivera-Orraca, 2009: 32). Ulus ve milliyetçilik kavramları, 19. Yüzyıldan itibaren siyaset biliminin konusu olarak ulus-devlet mefhumunun temelini oluşturmuştur. Ulus devlet, milletle devletin birlikteliğini temel alırken bu beraberlik ekseninde kendini anlamlandırmıştır (Aydın, 2018: 233). Dünyanın birçok yerinde müzeler; devlet tarafından finanse edilen, ulusal çıkarlar doğrultusunda projeler yürüten, siyasal otoriteyi meşrulaştırma veya doğallaştırmaya hizmet edebilen misyonlara da sahiptirler (Davison, 1998: 146).

Toplumsal belleğin tasarımı en önemli vasıtalarından biri olan müzeler, ulusal kimliğin yapılanması noktasında oluşmuştur. Bu noktada ulus-devlet, modern kültür ile müzenin ortaya çıkışı ortak bir paydaya dayanmaktadır. Böylelikle müze görünür olanı okunaklı hale getirerek, toplumsal belleğin yaratıldığı lokasyon tanımını almıştır. (Preziosi, 1989: 50). Toplumsal hafızanın oluşum aşamasında

tarihsel sürecin de bir diğer önemli unsur olduğu unutulmamalıdır. Müzeler sahip oldukları nesneler aracılığıyla kökleri şekillendirerek sergilerken (Anderson, 1995: 198), toplumların ve ulusların kolektif olarak hatırlama süreçlerinin bir tarihinin olduğu ve bunun da müzeler tarafından biçimlendirildiği açıkça görülmektedir. Bu makale, ulus-devlet paradigması doğrultusunda inşa edilen devletlerin oluşturduğu müzeler ve bu müzelerin ulusal kimlik ve toplumsal belleğe katkıları, müzelerin kurulmasındaki temel etmenleri; ulus, kültür ve müze bağlamı üzerinden görünür kılma sürecini aktarmayı amaçlamaktadır. Bu süreç, Türkiye’den Ankara Resim ve Heykel Müzesi ile Meksika’dan Meksika Antropoloji Müzesi özelinde aktarılmaya çalışılmıştır. Müze çalışmaları her bir ülke özelinde 19. Ve 20. yüzyıllarda kendi kimliklerini inşa etme süreçlerini ve müzelerin kurulmalarının ardında yatan dinamikleri ile tarihlerini anlatmayı hedeflemektedir. Yöntem olarak ise alanyazın taraması uygulanmış, elde edilen veriler analiz yöntemi doğrultusunda yorumlanmıştır.

2. TOPLUMSAL BELLEK VE MÜZE

Hafıza mekânı olarak müzeler; geçmişe, bugüne ve geleceğe aracılık eden mekanlardır. Geçmişin sahip olduğu belleği kullanarak onu biçimlendiren müze, onlara maddi biçim verir ve bunlar zamanla kamu hafızası haline gelir. Kamu hafızası, müzeler aracılığıyla resmi kimliğe kavuşarak hatırlanması gerekenleri, dahil edilecekleri ve bunun yanında unutma eylemini de içinde barındırır. Müzeler kültürel ifade biçimlerini onaylayarak geçmiş tarihi yorumlayarak teyit eden imtiyazlı kurumlar niteliğindedir.

Bellek, bireylerin tek tek hafızalarında yer eden anılar olabileceği gibi toplum bazında geçmişte yaşanan, toplumu etkileyen her alandan münferit olayların hafızada bıraktığı izler olarak tanımlanabilir. Toplum hayatında öneme sahip olayların ortak bellek yoluyla bir araya gelmesi neticesinde ise toplumsal (sosyal bellek, kollektif hafıza) bellek oluşur. Geçmişin imgeleri mevcut toplumsal düzeni

meşrulaştırarak o düzenin sahip olduğu ortak hafıza ile toplumsal belleği meydana getirir (Connerton, 1989: 3). Toplumsal bellek denildiğinde bunun kültürel unsurlarla akla geldiği, birbirinden ayrılmaz olgular olarak toplumun yaşadıkları olayların tarih oluşturmaları ve bunların arşivlenerek gerektiği zaman hatırlanması yine bellek aracılığıyla sağlanır (Atik ve Erdoğan, 2014: 3).

Kollektif hafıza ile bireysel hafızanın, kimliğin ve pratiklerin içine kazınmış belleğin yazıcısı misyonu da müzelere aittir. Benedict Anderson (1995) ve Eric Hobsbawn (2000) tarafından da belirtildiği gibi müzelerin, estetik ve simgeler anlayışı doğrultusunda tarihsel söylemlerin oluşumunda ve kimlik duygusunun pekiştirilmesinde büyük etkisi vardır (Rivera-Orraca, 2009: 32). Kollektif hafıza ve geçmiş, yalnızca tarih ile gerçeklerin incelenmesiyle değil, aynı zamanda bir ulusun, devletin ve tarihsel bir dönemin başarısızlıklarını onararak ve başka bir tarihsel kayıt tutarak da iyileştirebilir. Bu noktada müzeler, kollektif hafızayla özdeşleşmelerinden dolayı tarihin farklı yorumlanmasına da imkân tanır.

Müzeler, ulusal olarak tanımlanan koleksiyonları bilinçli şekilde bir araya getirerek gelecek nesillerin emaneti olarak tutarken, bunların tarihi ve sergilenmeleri yoluyla ulusal kimliğin ve toplumsal hafızanın şekillenmesine ışık tutarlar (Davison, 1998: 147). Tarih, entelektüel ve seküler bir üretim olmasından dolayı analiz ve eleştiri gerektirirken, beraberinde zamansal sürekliliklere, ilerlemelere ve olgular arasındaki ilişkilere sıkıca bağlıdır (Nora, 1989: 9). Tarih teriminden, olay ve tarihlerin kronolojik sırası değil, bir dönemi diğerinden ayıran, kitapların ve anlatıların bize yalnızca genel olarak çok şematik ve eksik resim verdiği şeyi anlamalıyız (Halbwachs, 1980: 57). Diğer bir ifadeyle, geçmişle ilgili konuyu hatırlamak istediğimizde gerçekleri kısmen hatırlar ve/veya anlatıyı yeniden inşa edebiliriz (Rivera-Orraca, 2009: 35).

Bütün bu tanımlamalar ışığında müzeler, devlet hizmetinde resmi tarih yazan kurumlardır (Gable, 2006: 110). Bu sayede müzeler, ulus inşasında ve vatandaşlık kimliğinin oluşmasında bireylere hizmet eden bir konumdadır (Tasouji, 2013: 131). Müzeler, modern demokrasilerde olduğu gibi halkın gönüllü katılımını temel aldığından, aktif şekilde halkın isteklerini ciddiye alarak yerine getiren, kolektif hafızayı önemseyerek resmi tarih üreten kamu görüşünün yansıtılması ilkesini temel alır (Gable, 2006: 110).

Aleida Assman belleğin bireysel ve toplumsal olarak iki kategoride ele alınabileceğini ancak bunların yanında politik hafıza ve kültürel hafızanın da yer aldığı dörtlü bir kategoriden bahseder (Assman, 2006: 211). Toplumun birlikte hatırladığı geçmiş olarak tanımlanabilen kolektif bellek, bireylerin tecrübe etmedikleri ancak kültürel unsurlardan elde ettikleri geçmiş bilgisi olarak değerlendirilebilir. Kütüphaneler, müzeler, anıtlar, hatta dilin kendisi, yer adları, tarih kitapları da söz konusu amaca hizmet eden başlıca unsurlardır (Başaran, 2007: 65-66). Müzelerde seçici hafızanın sunulması, kısmen müzelerin kendi sahip oldukları tarihleriyle de ilişkilidir. Geçmişin anılarını somutlaştıran nesneler, geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak bellekle birlikte hatırlamaya yardımcı olur. Müzeler, anıları tutar ve şekillendirir ancak onları kontrol altına alamazlar (Davison, 1998: 160). Geçmişteki belirli olaylara atfedilen anlamın, bugünün siyasetiyle bağlantılı olarak bir takım değişikliğe uğraması sık rastlanan bir durumdur. Toplumsal hafıza; bir toplumun tüm varoluşuna ilişkin temel meseleleri, örgütlenmesini, iktidar yapısını, geçmişinin ve bugününün anlamını içeren siyasi bir tartışmadan üretilir ki bu kültür siyasetinin de bir yönüdür (Bodnar, 1992: 14).

Müzeler, geçmiş kurgusunu doğrudan ilgilendiren alanlar olarak, bellek yönetiminde politik projelerin de vazgeçilmez unsurlarındandır (Başaran, 2007: 67). Kamusal hafızanın yeniden şekillendirilmesi açık ve inkâr edilemeyen bir

projedir (Davison, 1998: 147). Dolayısıyla vatanseverliğin sembolik dili hem yerel bağlılıklara hem de ulusal ve hayali yapılara olan resmi aidiyetlere aracılık etme kapasitesine sahip olduğu için Türkiye ve Meksika müzesi örneklerindeki gibi toplumsal hafızanın merkezinde yer almaktadır.

2.1. Ankara Resim ve Heykel Müzesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sonrası değişim ve yenilenmeyle modernleşme etkisi altında ulus inşası başlamıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi biçimci yaklaşım ürünü olan ulusal mimarlık anlayışı, başkent Ankara'da özellikle resmi yapılarda modern anlayış içinde, Osmanlı ve İslam kültürünün bir sentezi olarak Türk milli üslubunu doğurmuştur (Bozdoğan, 2002: 47). Milli şuur içindeki Arif Hikmet Koyunoğlu, medeniyetin bir bütün olduğunu, ancak her milletin kendi mimarisinin özgünlüğü içinde kendi milliyetlerine ait unsurlar barındırdığını ve bu algı ile de yorumladıklarını ifade eder (Alpagut, 2012: 15).

Ulusal Mimarlık dönemi eseri olarak 1930 yılında Türk Ocakları merkezi binası olarak kullanılan yapı, 1980 yılında Ankara Resim ve Heykel Müzesi olarak faaliyete başlamıştır. Arif Hikmet Koyunoğlu'nun yazılarında da bahsettiği gibi yapı; ulusal kimlik arayışının siyasal, sosyal, kültürel ve düşünsel boyutlarının Türkçü ideoloji ile örtüşen mimarlık tartışmalarına yön verirken, ulusalcı düşüncenin de yapının tasarımında kendini açıkça gösterdiği görülmektedir (Alpagut, 2012: 13).

Yapıların büyük devasa boyutlarda yapılıyor olması onların yüceliği ve anıtsallığıyla doğru orantılı olarak görülürken "Türk Ocakları Genel Merkezi" binası olarak tasarlanan yapı çok büyük ölçeklerde değildi ve aynı zamanda konumlandığı Namazgah Tepesi'nde Etnografya müzesi ile birlikte Ankara'nın Atatürk Bulvarına paralel konumlanmış, kente hâkim bir pozisyondaydı (Gurallar Yeşilkaya, 2012: 32). Ankara Türk Ocakları Merkezi binası bir çeşit kültür merkezi

işlevi görerek Alaturka ve Alafranga konserler, sanat ve sanayi sergileri, tiyatro ve film gösterileri düzenlemiş, zengin kütüphanesiyle birlikte yayın faaliyetlerini devam ettirmiş ve sanat koleksiyonu için fotoğraflara ve diaporitlere yer verdiği çalışmalar yapmıştır (Yasa-Yaman, 52).

Türk Ocakları, toplumun şekillenmesi ile kültürel ve sosyal anlamda Cumhuriyet'in toplumu biçimlendirme projesiyle yakından ilgilenirken, Ankara'da "milli müze" kurulması tartışmalarına da büyük destek veriyordu (Yasa-Yaman, 2012: 46). Dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa, Ankara'da Milli Müze kurulmasıyla ilgili Atatürk'ün emriyle eğitim ve kültür sorunlarını incelemek üzere bir Heyet-i İlmiye kurarak çalışma programı oluşturmuştur (Önder, 1989: 64). Cumhuriyet'in onuncu yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip yine Atatürk'ün emriyle ilk olarak bir üniversite (darülfunun), devamında bir milli kütüphane ve milli müze kurmak amacıyla çalışmalara başlamıştır (Yasa-Yaman, 2012: 43). Sanatın değerinin açılacak milli müze ile daha da iyi şekilde ortaya çıkarılması hedefleniyordu (İsmail, 1933: 1134). Eğitimci Mehmet Saffet (Engin) konuyla ilgili:

"Milli müzeye gelince — bu, her türlü şubatiyle başlı başına bir sanat hazinesi olmakla kalmayarak aynı zamanda darülfünün derecesinde ve hatta ondan daha müessir bir bilgi müessesesi olacaktır. Amerikan âlimlerinden Gilman müzeleri, bu sözlerimizi teyit edecek mahiyette, darülfünün bile fevkinde müşahhas bir terbiye müessesesi addetmektedir" demektedir (Saffet, 1933: 353).

Milli Müze tartışmalarına karşın Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından oluşturulup finansal anlamda desteklenerek milli değerler ve ideolojileri tanımlamak üzere oluşturulan bir milli müze yoktur. Konunun devlet tarafından sürekli ötelendiği temelinde de Atatürk'ün Anadolu'nun karmaşık yapısını gözeterek "milli" ve "Türk" kavramlarına mesafeli durduğu bilinirken, Türkiye'de

“milli müze” alternatifi formatta halkların yaşam biçimlerini ve kültürlerini araştırarak gelecek kuşaklara aktaran etnografya müzeleri kurulmuştur (Yasa-Yaman, 2012: 47). Örneğin Türk Ocakları Merkezi için inşa edilen yapının hemen yanında Ankara Etnografya müzesi ulusun müzesi olarak yer almaktadır. Her iki yapının önüne denk gelecek şekilde konumlanan Atlı Atatürk Heykeli ve onun etrafında yer alan kurtuluş savaşıyla bağımsızlığını kazanan Türk milletinin kabartmaları milli şuur yaratma amacı taşımaktadır (Yasa-Yaman, 2012: 47).

Türk Ocakları Genel Merkez Binası aynı zamanda “milli mabet” olarak tanımlanmaktadır. Türk Ocaklarının Ocak Marşı içinde “*Mabedimiz Türk Ocağı*” ifadesi yapı ile birlikte vücut bulmaktadır (Gurallar Yeşilkaya, 2012: 29; Üstel, 2004: 111). Yapıyı uygarlık mabedi olarak değerlendiren Hamdullah Suphi bir mabette olması gereken hadisler gibi giriş holünün iç yan cephesinde mermer pano üzerinde Atatürk’ün Gençliğe hitabesinin yer almasını önerir (Gurallar Yeşilkaya, 2012: 30). Hamdullah Suphi Atatürk ile Latin harfleri üzerine çalıştıklarını belirtir ve alfabe devrimi gerçekleşmeden Latin harfleriyle yapının duvarında “Gençliğe Hitabe” yerini alır (Gurallar Yeşilkaya, 2012: 30). Bu yolla gelenekler revize edilerek, mabet anlayışının farklı bir boyutta devam ettirildiği görülmektedir. Ancak, somut olmayan bir değer olarak “mabet” olumlanırken “cami, medrese veya türbe” ile fiziksel benzerlik kurulması istenmemektedir (Gurallar Yeşilkaya, 2012: 31). Atatürk 25 Mart 1931 tarihinde verdiği demecinde:

“Memleketin ve inkılâbın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı masuniyeti için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır. Teessüs tarihinden beri ilmî sahada halkçılık ve miliyetçilik akidelerini neşir ve tamime sadakatle ve îmanla çalışan ve bu yolda memnuniyeti mucip hizmetleri sebketmiş olan Türk ocaklarının, aynı esasları siyasî ve tatbikî sahada tahakkuk ettiren fırkamla bütün mânasiyle yek vücut

olarak çalışmalarını münasip gördüm. Bu kararım ise, millî müessese hakkında duyduğum itimat ve emniyetin ifadesidir. Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir” (Anonim, 2006: s.130).

diyerek ocakların kapatılması gerektiğini ifade etmiştir. Türk ocaklarının kapatılmasını hazırlayan birçok sebep mevcuttur. Bunlardan biri ocakların ülke genelinde yaygınlık sağlayamayarak, halk eğitiminde ve inkılâpları halka götürmede gerekli özveride bulunmamalarıdır (Özdemir ve Aktaş, 2011: 240). En önemlisi ise Türk Ocaklarının Atatürk karşıtı kişilerin idaresine girmesi ve Atatürk Devrimlerini “kültür bunalımı” (hars buhranı) olarak ifade etmeleri sonucu Atatürk tarafından kaldırılmasıdır (Berkes, 1997: 169). 10 Nisan 1931 tarihinde Türk Ocaklarının Ankara’da düzenlenen olağanüstü kongresinde tüm hakları Cumhuriyet halk Fıkrasına devredilmiştir (Arıkan, 1999: 266).

Türk ocaklarının kapanması tarihsel basamakların sadece birini oluştururken toplumsal hafızanın oluşmasında diğer etmenlerin devreye girme sürecini başlatmıştır. 1931 yılında kapatılan Türk ocakları, yerini 1951 yılına kadar birçok sergiye ev sahipliği yaparak kültür alanı olacak, Cumhuriyet’in dünya görüşünü aydınlar ve mahalli önderler yoluyla halka götürerek yaygınlaşmasını, tanıtılmasını ve toplumun kültür yapılanmasını canlandırmak amacıyla kurulacak Halkevlerine bırakacaktır (Doğan, 2009: 1). Türk Ocakları 1931 yılında kendini feshettikten sonra 10 Nisan 1931’de Ankara’da yapılan CHP olağanüstü kongresinde ocakların bütün malları ve ilkeleriyle Halkevlerine aktarılması kararı alınmış ve bina, Ankara Halkevi olarak hizmet vermeye başlamıştır (Alpagut, 2012: 26). 1931 yılı Mayıs ayında CHP III. Büyük Kongresinde ise ocakların kapatılması sonrası oluşan boşluğun nasıl kapatılacağına da değinilmiş, ancak Ocak ayından itibaren basında yer alan Halkevleri ile ilgili haberlerle Ocaklara alternatif yeni bir kurumun tasarlandığı boşluğun nasıl dolacağı basında yer

bulmuştu (Özdemir ve Aktaş, 2011: 244). 18 Mart 1932 tarihinde kurulan halkevleri, halkın yurttaşlarını tümünü kapsayan “halk” ve ocakların da kelime anlamı karşılığı olan “ev” kelimelerinin birleşmesiyle ortaya çıkmıştır (Yasa-Yaman: 37). Atatürk’ün değindiği gibi *“Halkevlerinin bütün yurttaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel bir devrim”* tanımı, halkla bir olmanın önemi ile halkevleri misyonunu özetlemektedir (Anonim, 2006: 399).

Halkevleri; ulus-devlet yapısının simgesi, laik kimliğin sembolü olarak adeta dini mekanlara da alternatif olarak görülmüştür. Buna örnek olarak, Mersin Halkevi açılışında Vali Tevfik Sırrı Gür’ün halkevlerini “milli mabet” olarak tanımlaması gösterilebilir. (Gurallar Yeşilkaya, 2003: 145). Halkevlerinin Türk Ocaklarından devraldığı miras olarak “milli mabet” tanımı böylelikle devam ettirilmiştir (Gurallar Yeşilkaya, 2012: 30). Yeni kurulan cumhuriyetin inkılaplarını vatandaşlarına ulaştırmayı hedefleyen, milliyetçi havanın tüm yurda ulaşmasını sağlayan Halkevleri, çalışmalarını dokuz³ başlık altında toplamıştır (Ahmet, 1933: 1083). Kültür kaynağı araştırmalarına öncülük ederek kültür atölyesi görevi gören Halkevleri bulundukları bölgenin kültürel anlamda gelişime katkı sunmayı amaçlayan, Türk etnografik unsurlarını toplayarak gelecek kuşaklara aktarımını ve yerel anlamda müzelerin kurulmasını teşvik eden, güzel sanatlar alanında eserlerin sergilenmesinde öncülük yapan bir kuruluştur (Anonim, 1935: 2278). Ayrıca, iç mekânda Latin alfabesi ile mermer panolara işlenmiş olan Atatürk’ün Gençliğe Hitabı, Halkevlerinde yalnızca iç mekânda kalmayarak yapı yüzüne de işlenecek ve devamında okul yapılarında Atatürk Köşesi ile geleneğin başlatıcısı Türk Ocakları Genel Merkezi olacaktır (Gurallar Yeşilkaya, 2012: 33).

³ Bu başlıklar: 1. Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi. 2. Güzel Sanatlar Şubesi. 3. Temsil Şubesi. 4. Spor Şubesi. 5. İctimai Yardım Şubesi 6. Halk Dersaneleri ve Kurslar Şubesi 7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi. 8. Köycüler Şubesi. 9. Müze ve Sergi Şubesi. Bkz. Vecdi Ahmet. 1933. Halkevleri, Yeni Türk Mecmuası, Teşrinisani, Sayı 14: 1082-1087.

1945 yılı sonrası çok partili hayata geçişle muhalefet olarak meclise giren Demokrat Parti, CHP'nin bir organı gibi gördükleri ve devlet tarafından maddi destek sağlanan Halkevlerini tartışma konusu yaparak, yapılan yardımların kesilmesine neden olmuştur. Devam eden süreçte de sadece Londra ve büyük merkezlerdeki evlere yardım edilmesi, Halkevlerinin faaliyetlerinin önemli ölçüde zayıflamasına neden olmuştur (Özdemir ve Aktaş, 2011: 259-260). Bunun sonucu olarak, 8 Ağustos 1951 yılında 5830 sayılı kanun ile Halkevleri kapatılmıştır. Demokrat Partinin Halk Evlerini kapatması sonrası bina, 15 Aralık 1952 tarih ve 3/16030 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Hazine'ye devredilmiş, kullanma yetkisi ise tekrar Türk Ocaklarına verilmiştir (Alpagun, 2012: 26).

Ankara Halkevi binası, 1952-1975 yılları arasında Türk Ocakları, Devlet Tiyatroları, Ankara Belediyesi, Köy İşleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı gibi bakanlık ve kurumlar tarafından çeşitli işlevlerde kullanılmıştır (Köksal, 2012: 76). Kültür Bakanlığı'nın 1971 yılında kurulmasının ardından bakan Talat Halman, başkent müzesi açılmasının gerekliliğinden bahsederken (İslimyeli, 1974: 18, Akt. Köksal, 2012: 74), 1975 yılında dönemin bakanı Nermin Neftçi bakanlıkların ya da devlet dairelerinin depolarında tutulan tabloların Ankara'da Resim ve Heykel Müzesinde olması gerektiğine değinmiştir (İpekçi, 1975: 9). Ankara'da müze olmamasının büyük eksikliği hissedilen ve bir ihtiyaç olarak müze açılmasının 1960'lı yıllarda başlayan önerileri, devlet tarafından 1970'li yıllarda eyleme dönüştürülmüştür. Bu süreçte kaybolan ya da devlet dairelerinde yer alan eserler takip edilerek, müze koleksiyonunu oluşturmak amacıyla bir yol haritası oluşturulmuştur (Köksal, 2012:73). Bakanlık tarafından Bakanlar Kurulu kararıyla Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılması amacıyla (Anonim, 1976: 8) 1975 yılı sonu itibariyle Kültür Bakanlığı'na tahsis edilen yapının müzeye dönüştürülmesi fiziki anlamda 1978 yılı sonuna denk gelirken, bu düşüncenin tam anlamıyla hayata geçirilmesi 1980 yılını bulmuştur (Köksal, 2012: 81). Çeşitli kurumlar tarafından kullanılan yapı 1978-1980 yılları arasında kapsamlı bir onarım sonrası 2 Nisan 1980 tarihinde

Kültür Bakanlığı Devlet Resim ve Heykel Müzesi olarak hizmete girmiş ve hâlen müze olarak kullanılmaktadır (Alpagun, 2012: 26). Bütün bu tarihsel süreç boyunca müzenin toplumsal hafızası oluşturulup arşivlenerek gerektiği zaman hatırlanması sağlanacak bir bellek yaratılmıştır.

2.2. Meksika Ulusal Antropoloji Müzesi

18. yüzyılın ikinci yarısında başlayan Meksika milliyetçiliğiyle kreole'lar, ulus olmak için yalnızca kendi İspanyol köklerinin yeterli olmadığını, bu nedenle yerlilere de ihtiyaçları olduğunu anladılar (Bernal, 1966: 1). Meksika'nın İspanya tarafından sömürgeleştirilmesi ve bağımsızlık hareketi, ülkenin geleceği ile ilgili tutarlı bir ortamın oluşmasına uzunca bir süre olanak sağlamamıştır (Bernal, 1966: 1). Bağımsız Meksika'nın ilk yıllarında sağlam bir devlet temeli oluşturmak, ortak bir kimlik inşa etmek temelinde 1822 yılında tarihçi Lucas Alamán, dönemin imparatoru Agustín de Iturbide'den Eski Eserler Konservatuvarı ve Doğa Tarihi Kabinesi kurması talebinde bulunmuştur (https://www.mna.inah.gob.mx/historia_detalle.php?id=1).

Lucas Alamán'ın bu iki talebi tek bir çatı altında toplanarak, ülkenin siyasi bağımsızlığından bir yıl sonra Museo Mejicano adıyla “Ulusal Müze” (National Museum) kurulması yönünde kanun ve kararname çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak siyasi iniş çıkışların yaşandığı uzun süreçte müze, yaşam belirtisi gösterememiştir. Yine bu dönemde çeşitli kurumlar oluşturulmuş ve varlıklarını devam ettirmiş olsa bile süreklilik göstermeleri söz konusu olmamıştır (Rutsch, 2004: 94). Bağımsızlık öncesi Ulusal Üniversite içinde Antika Kurulu (Junta de Anti-güedades) kurulmasıyla, ilk defa eserlerin korunması sağlanan resmi bir kurum oluşturulmuştur. 1822 yılında Antika Koruma Kurulu adıyla isim değişikliğine giden Antika Kurulunun sahip olduğu koleksiyon, 1825 yılında Ulusal Meksika Müzesi kurulması için kullanılmıştır (Magar, 2024: 128). Meksika, ilk

Cumhurbaşkanı General Guadalupe Victoria'nın 18 Mart 1825'te Papalık Üniversitesi'ne bağlı olarak ulusal bir müze kurulmasına ilişkin anlaşmayı onaylanmasının ardından ilk küratörü rahip Dr. Isidro de Icaza olan Museo Nacional Mexicano'yu 1831 yılında hizmete açmıştır. (Hurtado, 1962: 15). Meksika'da müzeler ilk ortaya çıkmaya başladığında kısmen özel ve üniversite koleksiyonlarıyla devletin birikimlerinden gelen öğeleri kapsıyordu (Vackimes, 2001: 20). Müze, üniversite bünyesinde kurulmasının ardından yavaş yavaş büyüme kaydedip olgunlaşmıştır (Bernal, 1966: 1).

Müze, ülkenin bağımsızlık döneminde yaşanan siyasi ve sosyal istikrarsızlık sebebiyle yeterli miktarda nitelikli insan ve maddi kaynağa sahip değildi. Habsburg İmparatoru Maximilian, 4 Aralık 1865 tarihinde eski Darphane binası olan Ulusal Sarayın yanındaki Casa de Moneda, Doğa Tarihi, Arkeoloji ve Tarih Kamu Müzesinin (Museo Público de Historia Natural, Arqueología e Historia) kurulmasına karar verdi (mnh-museo, 1). 1866 yılında Darphane Vekilliğinin yönetimi altında müze gelişmeye başladı (Hurtado, 1962: 15). Böylece Ulusal Müze, koleksiyonların sergilenmesinden araştırma çalışmalarına ve hatta antropolojinin belirli dallarının öğretilmesine kadar uzanan antropolojik faaliyetlerin merkezi haline geldi. Devam eden süreçte ise, Kolomb öncesi döneme ait hazineler ile sömürge döneminin ve Meksika'nın bağımsızlığı sürecinin çok değerli kalıntılarının korunması ihtiyacı göz önüne alınarak Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir bölüm oluşturuldu (Hurtado, 1962: 15). 1867 yılında İmparatorluğun yıkılmasından sonra müze de değişikliğe uğrayarak öncelikle ismini Ulusal Müze (Museo Nacional) olarak değiştirmiş, koleksiyonlarını genişleterek sınıflandırma ve kataloglama yenilikleri ile müzeye farklı bir soluk kazandırmıştır (mnh-museo, 1). 1908 yılında müzenin adı tekrar değişerek Ulusal Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Müzesi (Museo Nacional de Arqueología, Historia y Etnografía) adını almıştır. (mnh-museo, 2). Ülkenin siyasal bağımsızlığıyla başlayan müze kurma faaliyeti gelişen süreçle birlikte ulusal müzenin

oluşturulmasını mümkün kılmıştır. Böylelikle içinde bulunduğu toplumun toplumsal süreçlerinin ve belleğinin oluşmasına katkılar sunarak toplumsal hafıza süreçlerinde yer almıştır.

19. Yüzyılda Ulusal Müze, ulusal imajın şekillendirilmesinde sınırlı bir işlevi olan statik bir varlıktı. Bu döneme kadar müze; etnografya açısından yerli kültüre yönelik sert bir tutum takınırken, devamında uluslararası fuarlarda oluşturduğu hayali kavramlarla, Kızılderili imajı ve sembollerini kullanılarak imajını alışılmadık şekilde yücelttirdi (Vackimes, 2001: 28). Meksika'ya kabul edilebilir bir ulusal benzersizlik ve bir miktar egzotizm sağlayarak Meksika ulusunu ırksal ve bilimsel olarak yeniden tanımladılar (Tenorio-Trillo 1996: 71). 19. Yüzyılın sonlarında Profirio Diaz, arkeolojiye duyduğu kişisel merakla birlikte prehispanik geçmişi, milliyetçiliği teşvik amaçlı siyasal bir araç olarak kullanmıştır. Diaz bu doğrultuda 16 Eylül 1887 tarihinde Meksika Ulusal Müzesi bünyesinde Monolit salonunu açarak prehispanik halklar için büyük önem taşıyan “Güneş Taşı”⁴ gibi ikonik parçaların sergilenmesini sağlamıştır. Bu salonun açılmasının ardından da prehispanik halkların incelenmesi ve tanınmasına odaklanan Meksika Cumhuriyeti Arkeolojik Anıtlar Genel Müfettişliği ile yerli halkların Cumhuriyete sağladığı yararları araştıran, inceleyen ve tanıtan Etnografya Bölümü açıldı. Kültürel varlıkların korunması noktasında arkeolojik unsurların daha önemli olduğu anlayışının hâkim olmaya başladığı dönemde, 1897 yılında arkeolojik anıtlar için çıkarılan devrim niteliğindeki Federal Yasa, arkeolojik mirasın ulusa ait olduğunu ve yıkılmalarının federal bir suç olacağını kabul eden ilk yasa olarak

⁴ 1790 yılında Mexico City Plaza Mayor’da (eski Aztek başkenti Tenochtitlán) keşfedilen Aztek Takvim Taşı’dır. Güneş Taşı ya da Piedra del Sol olarak da bilinen takvim, Aztek zaman kavramının, döngüsel doğasının tanrılar ve insanlar arasındaki ilişkisinin bir temsili olarak kullanılan törensel bir takvimdir. Bkz. Cecelia F. Klein, (1976). “The identity of the Central Deity on the Aztec Calendar Stone.” The Art Bulletin, 58(1), 1-12.

ortaya çıktı (Magar, 2024: 131). Bu yolla, toplumun sahip olduğu hafızanın gelecek nesiller için hatırlanma imkânı yasalar ile güvence altına alınmıştır.

19. Yüzyılda Museo Nacional, kendi başına bir propaganda aracı misyonuna erişememiş ve müzeografik açıdan da istenilen seviyede gelişmemiş durumdadır. Bu ideolojik gecikmenin birkaç önemli nedeni vardır. Sophia Vackimes'e göre (2001): Avrupa'nın ırksal anlamdaki homojen yapısıyla, ulusluğu simgeleyen etnografik unsurların müzelerde sergilenmesi noktasında ortak bir birliğe varılması ve ulusal birlik bağlamında kolay bir şekilde anlaşılan nesnelerin içerikleri Avrupa müzelerinin hızlı bir milliyetçi araç olarak benimsenmesini sağladı. Diğer bir neden olarak, 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başına kadar antropoloji, etnoloji gibi disiplinler bağımsız olarak gelişmemiştir. Ancak Danimarka, Almanya, Fransa, İngiltere ve hatta Yunanistan gibi farklı coğrafyalarda müze koleksiyonlarında milliyetçi duygular hızla vurgulanıyordu. Özellikle 18. Yüzyılda sözlü ve/veya maddi folklor unsurları toplamak Avrupa'daki seçkin çevrelerce adeta moda akımı haline geldi. Bu akım doğrultusunda, Jacob ve Wilhelm Grimm Kardeşlerin (1816 ve 1818) ulusal miras olarak kabul edilen sözlü geleneksel koleksiyon örneği sayılacak Alman masal koleksiyonu çalışması özel bir örnek olarak sunulabilir (Vackimes, 2001: 26). Avrupalıların etnik kökenle egemenliği birleştiren klasikleşmiş formülü, ulus inşasının birincil formülü olan yerli geçmiş, dil, etnik bileşen veya ulusal bölge gibi kavramlar tanımlanarak Meksika'ya uyarlanamadı. Museo Nacional 1895 yılına kadar sergilerini arkeoloji başlığıyla sınırlı tutarak, etnografik unsurları ayrı bir disiplin olarak değerlendirmemiştir (Vackimes, 2001: 27). Nitekim koleksiyonlarında ayrıma gidememişlerse de bunun yapılması gerektiğinin farkındalığına sahip olmuşlar ve toplumsal hafızanın şekillenmesinde bu yolla rol oynamışlardır.

1910 yılı devriminden sonra Kızılderililerin ulusun ana bileşeni olarak kabul edilmesiyle, birleşik ulus oluşumu tamamlanmıştır (Vackimes, 2001: 29). Ancak,

Meksika’da aynı kültürel mirasla birleşilip ulusal kimliğin oluşmasının temelleri 1910 devrimden elli yıl sonrasına kadar atılmadı (Kaplan Qt.in Vackimes, 2001: 30).

Sosyal ve politik sonuçlarıyla 1910 Meksika Devriminin yaşanmasına giden süreci, 1810 yılında ülkede başlayan bağımsızlık hareketleriyle ve 1821 yılında gerçekleşen bağımsızlıkla açıklamak mümkündür. 19. Yüzyılın ikinci yarısına kadar süren baskıcı siyasi kontrol ve 1917 Anayasası ile yeni çağdaş Meksika devleti inşası için devrimci süreçler başlamıştır (Rutsch, 2004: 92). Devrimden doğan 1917 Anayasası, oluşturulduğu dönemde dünyadaki en ilerici anayasalardan biri olarak bireysel güvenceler ve sosyal haklar içerse de yerli etnik unsurlardan bahsetmiyordu (Rutsch, 2004: 92).

Meksika'nın bağımsızlığının 100. Yıldönümüne özel düzenlenen sergide farklı formlarda bir dizi bina inşa edilmiştir. Birçoğu yıkılan binalara alternatif olarak dönemin hükümeti, Ulusal Müze’de saklanan botanik, zoolojik ve mineralojik koleksiyonların barındırılacağı Japon pavyonunu satın alarak Doğa Tarihi Müzesi’nin ortaya çıkmasını sağladı. Daha sonra 1939’da İspanyolların geliştinden Devrim’e kadar geçen döneme ait tarihi koleksiyonlar Chapultepec Kalesi’ne devredildi. Eski Ulusal Müze, Federal Bölge’deki yeni müzelerin öncüsü oldu. Bu öncülük; arkeoloji, etnoloji, dilbilim vb. alanlarındaki araştırma görevlilerinin faaliyetlerinin kapsamının, eylem alanlarının sürekli genişlemesini sağlayarak, ülkenin kültürel mirasının korunmasıyla ilgili birçok görevi üstlenebilecek bir devlet hizmetinin kurulmasını da gerekli kıldı (Hurtado, 1962: 15).

3 Şubat 1939’da başkanlık kararnamesiyle 1939’da Ulusal Antropoloji ve Tarih Enstitüsü (Instituto Nacional de Antropología e Historia, INAH) kuruldu (mnh-museo, 2). Kendi türünde bir model olan bu enstitü; ülkedeki arkeolojik alanların araştırılması, arkeolojik, tarihi ve sanatsal anıtların korunması, konservasyonu ve

restorasyonu da dahil olmak üzere ulusal müzelere ve arkeolojik alanlara gözetim ve yönetim sağlamak amacıyla, kültür sekreterliği çatısında antropoloji ve tarihin farklı dallarına karşılık gelen tüm faaliyetleri bir arada yürütmektedir (Hurtado, 1962: 16). Bu bağlamda kültürel mirasın, eğitimde temel bir rol almakla birlikte siyasette de önemli bir unsur olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Instituto Nacional de Antropología e Historia (Ulusal Antropoloji ve Tarih Enstitüsü veya INAH), Meksika'daki arkeolojinin neredeyse tamamını kontrol eden, tarih ve etnoloji müzelerinin çoğunu yöneten ve hemen hemen her arkeolog ve antropolog için istihdam kaynağı sağlayan bir yerdir (Rutsch, 2004: 91). INAH bünyesinde yer alan Ulusal Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Müzesi (Museo Nacional de Arqueología, Historia y Etnografía) koleksiyonu, 1940 senesinde ikinci bir bölünmeyle Lázaro Cárdenas'ın emriyle Chapultepec Kalesi Ulusal Tarih Müzesi (Castillo de Chapultepec Museo Nacional de Historia) adını alan ve sömürge sonrası eserlerin yer aldığı bu yere nakledildi (mnh-museo, 2). 1940 yılında koleksiyonun Chapultepec Kalesine nakledilmesinden sonra, Ulusal Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Müzesi (Museo Nacional de Arqueología, Historia y Etnografía) adını Ulusal Antropoloji Müzesi (Museo Nacional de Antropología) olarak değiştirmiş, yalnızca ulusal antropoloji ve arkeolojiyle ilgili eserlerin sergilenmeye başladığı bir müze halini almıştır (https://www.mna.inah.gob.mx/historia_detalle.php?id=10, 2024).

1960 yılında Başkan Adolfo López Mateos, yerli ve yabancı turistlerin büyük ilgisini çekecek olan; sosyal, bilimsel, eğitsel ve popüler cazibe alanı olmak üzere hizmet verecek müzenin Chapultepec bölgesinde inşasına onay verdi (https://www.mna.inah.gob.mx/historia_detalle.php?id=10, 2024). 1960 senesinde proje mimarı Pedro Ramírez Vázquez öncülüğünde yeni Ulusal Antropoloji Müzesi bina inşası tasarımında; İspanyol öncesi halkların geleneklerine saygı gösterileceği, çağdaş malzeme ve tekniklerle ziyaretçilerin kesintisiz sirkülasyon sağlayacağı, kendi rotasını oluşturmaya izin verecek

konumların sağlanması ve aynı zamanda Chapultepec ormanının havasını almayı sağlayacak açık alanların oluşturulacağı bir taslak üzerine yoğunlaşmıştır. Bunlara ek olarak Meksika havzasının görsel geçmişini hatırlatan açık hava göleti oluşturulması ve halkın korunması için iddialı bir şemsiye yapılması projenin önemli detaylarındandır (https://www.mna.inah.gob.mx/historia_detalle.php?id=10, 2024). O zamanın güncel veri alma sistemiyle 1963 yılında müzenin Elektronik Makinalar Bölümü kurularak sistemin güncellenmesi ve hızlı bilgi kontrolü sağlanması sayesinde müzenin koleksiyonları tekrar kataloglandı (Castillo-Tejero, 1978: 180). Uluslararası fuarlar, Meksika müzelerinin tasarımını önemli derecede etkileyecek olan imgelemlerin denenmesine olanak sağladı ve 1964 yılında açılan Museo Nacional de Antropología bunun örneği olarak çağdaş müzecilikte ulusal kimlik üzerine ileri sürülen somut bir örnek olarak tarihteki yerini aldı (Vackimes, 2001: 29). Müze, milliyetçilik adına bir araç görevi görürken aynı zamanda ideolojik anlamda Meksika ulusunu tutarlı bir bütün olarak temsil işlevi yürütüyordu (Vackimes, 2001: 30). 1964 yılının sonundan itibaren müzenin kendisi gibi burada kurulan antropoloji okulu da yer almaktadır (Bernal, 1966: 1).

Enstitünün politikası; müze sergilerinin eğitim amacına hizmet etmesi ve mümkün olduğunca ilgili olduğu kültürlerin her birini kronolojik sırayla sunması, ziyaretçiler için bir eğitim kaynağı sağlamasıdır (Hurtado, 1962: 16). Yapılan müze binası profesyonel bir şekilde tasarlanmış ve yapım aşamasında kültürel alanlarla eski müzedeki koleksiyonların incelenmesi neticesinde yirmi beş odaya ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Oda sayısının sabitlenmesi sonrası müzeci, arkeolog ve etnologlardan oluşan ekip, müze planı hazırlıklarına başlamıştır. Bina inşa sürecinde de ekipler yapımı tamamlanan her bir oda için materyalleri bir araya getiriyor ve ülkenin çeşitli bölgelerine giderek arkeolojik veya etnografik eserleri topluyor ya da satın alıyordu (Bernal, 1966: 3). Enstitünün deneyimli müzeograflarından oluşan bir kadroya sahip Müzeografik Planlama Bölümü

bünyesinde; enstitü müzelerinin planlanması ve kuruluşu için uzmanlaşmış atölyeler, enstitünün çeşitli müzelerine hizmet veren arkeolojik nesnelerin, tabloların, mobilyaların ve diğer nesnelerin restorasyonu ve konservasyonu için laboratuvarlar ve atölyeler bulunmaktadır. (Hurtado, 1962: 17). Bu da müzenin söz konusu süreçteki misyonlarına ek olarak bilimsel anlamda da toplumun gelişimine katkı sağladığını göstermektedir.

Müze, değişen zaman içinde Museo Público de Historia Natural, Arqueología e Historia, daha sonrasında ise Museo Nacional de Arqueología ve Historia y Etnología isimleriyle faaliyetlerini sürdürse de günümüzde adı Museo Nacional de Antropología- Ulusal Antropoloji Müzesi olarak bilinmektedir (Rutsch, 2004: 95-96). Müze bu tarihsel adımlarla toplumsal belleği oluşturup Meksika halkının hafızasını hem oluşturmuş hem de korumuştur.

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

Toplumda kültürel belleğin oluşmasında en önemli etmenlerden biri müzelerdir. Ulus-devlet, modern kültür ve müze bir arada ortaya çıkmakla birlikte tarihin görselleşerek toplumsal belleğin olduğu güçlü mecralar müzelerdir (Köksal, 2014: 189). 19. yüzyılla birlikte Modern ulus-devletler Avrupa’da ve dünyanın diğer bölgelerinde yerlerini sağlamlaştırmaya başlamıştır. Benedict Anderson Hayali Cemaatler kitabında; ulus-devletlerin nüfus sayımı, harita ve müze’yi hayali cemaatleri derinden etkileyen üç temel etmen olarak ele almaktadır (Anderson, 182-187). Nüfus sayımı, haritanın topografik yapısını siyasal olarak doldururken, müzeleştirilen hayal gücünün de köklü bir şekilde siyasal olduğuna değinir (Anderson, 193-198).

Ulus-devlet, yaşamın temel yönlerini homojenleştirmeye yönelik kendine özgü eğilim göstermektedir (Rutsch, 2004: 89). Hugh Seton-Watson, bir topluluktaki önemli sayıda insanın kendilerini bir ulus olarak görmesi veya bir ulusmuşçasına

davranması, bir ulusun var olduğunun göstergesidir. Ve önemli bir grup insan bu inanca sahip olduğunca “ulusal bilince” sahip olmaktadır, demektedir (Seton-Watson, 1977: 5).⁵ Meksika ve Ankara müzelerinin ilk profesyonelleşerek kurumsallaşma süreçleri, ancak ulus bilincinin oluşması ve kurumlarla ilgili yapılan reformlar neticesinde anlaşılabilir. Meksika ve Türkiye’deki müzeyi yeterince anlayabilmek için onların parçası olduğu ulusal sosyopolitik sistemin özelliklerini incelemek gerekir. Bu müzelerin kimliği, Meksika ve Türk halkının kendi kimlik arayışında derinden kök salmıştır. Bu sebeple, bu yapıyı anlamanın anahtar sözcüğü toplumsal bellek ve müze arasındaki ilişkiyi tartışmaktır.

19. yüzyıl başlarında Meksika’daki bağımsızlık hareketleriyle geçmiş yeniden değerlendirilmiş, bu uyanış yeni kurulan ülkenin önemli bir sembolü olmuştur. Genç bir ulus olarak Meksika, uluslararası toplantı ve etkinliklerde yer almaya başladığı süreçte genel olarak anıtlara ve bunların korunmasına ilişkin yönergeleri ve mevzuatları tartışıyordu. Meksika, 19. Yüzyılda arkeolojik keşiflerden yararlanarak Avrupa’yı hayrete düşürürken, yerli halkın uluslararası alanda tanınan görkemli bir geçmişe sahip olduğu ve onları Meksika Ulusal projesine dahil edip olumlayan Meksikalı tarihçi José María Vigill (1829-1909)’in yerli kültürün milliyetçi ideolojinin uygulanabilir bir parçası olarak tanınması, onun yazılarından bir yüzyıl sonra gerçekleşmiştir (Vackimes, 2001: 24).

19. yüzyılda Meksika toplumu kendini, gelecek hedefine ilerlemek için sömürge dönemi değerleri yerine; seküler, sosyal, siyasi ve eğitimsel değerlerin yer aldığı, diğer Latin ülkelerinde olduğu gibi, modern ulus inşa etme süreci içerisinde buldu (Rutsch, 2004: 89). Meksika Ulusal Antropoloji Müzesi bir asırdan fazla

⁵ Benedict Anderson Hayali Cemaatler kitabında Seton-Watson’a konuyla ilgili atıfta bulunarak “kendilerini düşünmek” (burada “görmek” olarak ifade edilen) kavramı “kendilerini hayal etmek” anlamına geldiğini belirtmektedir. Bkz. Benedict Anderson (1995). İkinci Basım. Hayali Cemaatler. İstanbul, Metis Yayınları, sayfa 20.

geçmişiyse, ulusal kimliğin parçası olan arkeolojik ve etnografik eserler barındıran, Meksika halkının ulusal köklerine uzanan tarihini gözler önüne seren bir mekandır (Castillo-Tejero, 1978: 179). Ülkenin bağımsızlığı sonrası müze, ulus yapılanmasında önemli rol almıştır.

Meksika'nın sahip olduğu çok kültürlü yapısı içinde müze, ulus bilincini ve toplumsal hafızayı oluşturmada büyük rol oynamıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde antik Meksika üzerine yazılar yazılmaya başlanmış ve önemli eserler yazan akademisyenlerin çoğunluğu ülkenin kreol ekonomik ve siyasi elitleri içinde yer almışlardır. Bunlardan biri de José Fernando Ramírez idi. 1855 yılında Ramírez, o dönem müzenin küratörü olarak, müzeden seçilmiş eserlerin açıklamalarını yayınladı ve seçtiği kırk üç parça arkeolojik eserin müzenin küçük bir bölümünü oluşturduğuna işaret etti (Rutsch, 2004: 95). Bu sayede etnik kimlikler arasında anlayış oluşturularak denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Bağımsızlık sonrası, 19. Yüzyılın ikinci yarısına kadar ülkede devam eden baskıcı siyasi kontrolün ardından 1910 devrimi ve sonrasında 1917 anayasası ile modern Meksika'nın inşası noktasında önemli atılımlar gerçekleşti. 1960'lı yıllara gelindiğinde müze için mekân arayışına girildi ve 1964 senesinde Ulusal Antropoloji Müzesi yeni binasına taşındı. Taşıdığı isimden de anlaşıldığı üzere ulusallığın vurgulandığı bir müze oldu. Ülke vatandaşlarının aidiyet hissetmesi, her bir etnik kimliğin müzede sergilenmesi yoluyla ulusun daha iyi tanıtılması, uyum ve anlayışın oluşturulması gibi misyonları ile köprü vazifesi görmüştür. Günümüzde Meksika'nın en geniş arkeoloji ve etnografya koleksiyonuyla ulusun geçmişini dışa vuran bir mekandır.

Toplumun kültürel kimliğinin yansımaları olarak da tanımlanabilen müzeler, içinde bulunduğu toplumun tarihini, kültürünü, kimliğini ve topluma ait diğer bütün unsurları barındıran somut yerlerdir. Meksika Antropoloji Müzesi bununla ilgili

ödevini yerine getiren ve kimliğin özünü oluşturan etnik kültürleri çatısı altında bulunduran ve yine bu kültürleri geçmişten günümüze aktararak toplumsal hafızanın oluşmasında öncüdür. Türkiye Cumhuriyeti özelinde konu değerlendirildiğinde ise; farklı kültürel miras ve etnik kökenleri barındıran, ortak toplumsal kültür tarihi anlayışı yerine farklı anlatıları “Türklük” kavramında birleştirmeyi amaçlayan bir müzecilik anlayışının tercih edildiğini gözlemlemek mümkündür (Köksal, 2014: 191). Türk milleti, imparatorluk döneminden farklı olarak; milletin egemenliğinde seküler, sosyal ve eğitimsel değerlere sahip, modern ulus olma yolunda ilerlerken, sanatı da bilinçli, yöntemli ve bireysel çabaların ürünü olan medeniyet içinde modernizmin vurgusu olarak araçsallaştırıldı. Ankara’da Erken Cumhuriyet döneminde müze binası olarak inşa edilen ilk yapı Ankara Etnografya Müzesidir. İnşasına 1925 yılında başlanmış olan müze, 1930 yılında ziyarete açılabilmiştir. Sanatsal anlamda müze binası inşası ise 1937 yılında İstanbul Resim ve Heykel müzesinin açılması ile olmuştur. Ancak, Ankara’nın sanatsal anlamda müze ihtiyacının karşılanması ve bunun farkına varılması 1970’li yıllarda Ankaralı sanatçılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ankara Cumhuriyet’in başkenti, yeni devletin öncül şehri ve gelişimin odak merkezi olarak bir sanat müzesine sahip değildi. Üretimlerinin sanat tarihi içinde yer bulmasını isteyen sanatçılar, Ankara’da müze kurulması için yoğun bir çabaya girer (Köksal, 2014: 194). Dönemin Güzel Sanatlar Müdürü olan Mehmet Özel, Ankara’da Resim ve Heykel Müzesi açılması talebiyle resmi yazılar hazırlamış, bunları Cumhurbaşkanlığı ile Kültür Bakanlığı’na sunmuştur (Köksal, 2014: 194). Gösterdiği çaba sonucunda yazıları dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve eşi Emel Korutürk tarafından değerlendirilmiş ve devamında müzenin kurulmasına öncü olarak müzenin açılma sürecine kadarki bütün aşamaları takip etmişlerdir (Köksal, 2014: 196). 1970 ve 1976 yılları arasında müze, mekân sorunu sebebiyle açılmamış ve bu soruna çözüm olarak Eşraf Üren, yapının Halkevleri olarak

kullanıldığı dönemdeki kültürel işlevine değinerek Türk Ocağı binasını öneren isim olmuştur (Köksal, 2014: 197). Bu baskılar neticesinde, 25 Ekim 1975 tarih ve 7/11112 sayılı Bakanlar Kurulu Onayı ile Türk Ocakları Binası müze yapılmak üzere tahsis edilmiş ve 2 Nisan 1980 yılında Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından açılışı gerçekleştirilerek Ankara Resim ve Heykel Müzesi olarak hizmet vermeye başlamıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Akt. Yasa-Yaman, 2012: 70).

Çağdaş sanat ve Türk sanatının bir araya getirilerek, Çağdaş Türk Resim Sanatı, Türk Minyatürleri, Türk Hat Sanatı ve Batı Resmi olarak dört ana başlıkta oluşturulacak müze, o zamana kadar ortaya çıkarılmamış sanat tarihini yazmayı ve sanatın gelenekle buluşmasını yeni bir perspektifle sunuyordu (Köksal, 2014: 198). Türkiye Cumhuriyet’inde farklı müze anlayışının değerlendirildiği ve tartışıldığı bu dönemde, modern ulus-devlet ekseninde gelişen müzecilik düşüncesi içinde Ankara’da Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır. Cumhuriyetin oluşturmak istediği yeni toplumsal hafızanın, cumhuriyetin genç başkentinde müze aracılığıyla arşivlenmesi ve yeni bellekler oluşturulması amaçlanmıştır.

Meksika ve Türkiye örneğindeki müze yapıları karşılaştırıldığında Meksika Antropoloji Müzesinin, müze için müzeye uygun amaç doğrultusunda bağımsızlık sonrasında tasarlanarak yaptırıldığı aşıkardır. Yine bu müzenin ulus-devlet yapılanmasında milliyetçilik akımının da etkisiyle toplumsal bellek kullanılarak oluşturulduğu açıkça gözlemlenmektedir. Diğer taraftan ulus-devlet yapılanması içinde bağımsızlık sonrası milliyetçilik etkisiyle başkent Ankara’da Türk ocakları için bina yapılması tercih edilmiş ve müze için özel bir bina yapılması ise çok daha geç tarihleri bulmuştur. Devletlerin yapılanmalarında etkili olan ulus-devlet anlayışı, kurumsal yapıların oluşmasında da etkisini göstermiş, bu ideoloji doğrultusunda müzeler oluşturulmuştur. Devletlerin oluşum süreçleri içerisinde zaman, mekân, ırk, dil gibi farklılıklar söz konusu olsa da uzak coğrafyalar arasında, Meksika ve Türkiye örneğinde olduğu gibi, benzer nedenlerle

oluşturulan kurumlar varlık gösterip, neredeyse aynı hedefler için oluşturulmuşlardır.

Türkiye ve Meksika müze örnekleri, zamanının yeni ulusal gündemine yanıt veren eş müze modelleridir. Güçlü bir değişim aracı olarak devlet tarafından finanse edilen bu müzeler, bağlı oldukları bakanlıklarca ulusal yeniden yapılanma ve kalkınma programının bir parçası olarak geçmişten ders çıkarılıp; toplumsal belleğin ulusal kimliğinin altında olmaya çağırarak, ulusal bilincin oluşmasına katkıda bulunmuşlardır.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Ahmet, V. (1933). "Halkevleri." Yeni Türk Mecmuası, Teşrinisani, Sayı 14: 1082-1087.
- Alpagut, L. (2012). Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ve Ankara'da Anıtsal Bir Yapı: Türk Ocakları Merkez Binası. *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* (1-28). Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler*. İkinci Basım. İstanbul, Metis Yayınları.

- Anonim. 1935. "Halkevleri Örgüt Yönetim ve Çalışma Öğreneği." *Türk Mecmuası*, 3 (36): 2267-2282.
- Anonim. (1976). "Türkiye'nin İlk Sanat Merkezi, Halkevleri Binası Resmî Daire Olarak Kullanılıyor." *Milliyet*, 30 Nisan, s. 8.
- Anonim. (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*. Ankara: Divan Yayıncılık, (5. baskı).
- Arıkan, Z. (1999). "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi." *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23): 261-281.
- Assman, A. (2006). Memory, Individual and Collective. Robert E. Goodin ve Charles Tilly (Ed.). *The Oxford Handbooks of Political Science* (210-224). Oxford University Press.
- Atik, A., ve Erdoğan, Ş. B. (2014). "Toplumsal Bellek ve Medya." *Atatürk İletişim Dergisi*, (6): 1-16.
- Aydın, R. (2018). "Ulus, Uluslaşma ve Devlet: Bir Modern Kavram Olarak Ulus Devlet." *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1), 229-256.
- Başaran, G. (2007). "Bellek Yönetimi ve Edebiyat: Türk Ulusal Kimliğinin İnşası ve Tarihi Romanlar." *Kültür ve İletişim*, 10(20), 63-90.
- Bernal, I. (1966). "The National Museum of Anthropology." *Mexico*. 19(1): 1-14.
- Berkes, N. (1997). *Unutulan Yıllar*. (Yay. Haz. Ruşen Sezer). İstanbul: İletişim Yayınları, (1. Baskı).
- Bodnar, J. (1992). *Remaking Amerika: Public Memory, Commemoration, and Patriotism in the Twentieth Century*. Princeton: Princeton University Press.
- Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Castillo-Tejero, N. (1978). "Keeping a record of the cultural heritage in the National Museum of Anthropology, Mexico City." *Museum International*, 30(3-4): 179-184.

- Connerton, P. (1989). *How Societies Remember*. Great Britain: Cambridge University Press.
- Davison, P. (1998). Museums and the Re-shaping of Memory. *Negotiating the Past: The Making of Memory in South Africa* içinde (143-160). Oxford University Press.
- Doğan, Ç. (2009). *Ankara Halkevi Sergileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Foucault, M. (2004). *Toplumu Savunmak Gerekir*. (Çev. Şehsuvar Aktaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gable, E. (2006). How We Study History Museums: Or Cultural Studies At Monticello. Janet Marstine (Ed), *New Museum Theory and Practice* (109-128). Australia: Blackwell Publishing, p. 109-128.
- Gurallar Yeşilkaya, N. (2003). *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*. (2. Baskı). İstanbul, İletişim Yayınları
- Gurallar Yeşilkaya, N. (2012). Mabet: Türk Ocakları Genel Merkezi'nden, Halkevleri'ne. *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* (29-34). Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Halbwachs, M. (1980). *The Collective Memory*. Translated by Francis J. Ditter, Jr. and Vida Yazdi Ditter. Harper Colophon Books.
- Historia del Museo Nacional de Historia. mnh-museo., 1-2. Erişim Tarihi 6 Aralık 2024. [Chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mnh.inah.gob.mx/userfiles/media/mnh-cultura-gob-mx/uploaded/mnh-museo.pdf](https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mnh.inah.gob.mx/userfiles/media/mnh-cultura-gob-mx/uploaded/mnh-museo.pdf)
- Hobsbawm, E. (2000). Introduction. *The Invention of Tradition* içinde. Cambridge University Press.
- Hurtado, E. D. (1962). "The Museums of the National Institute of Anthropology and History." *Museum International*, 15(1), 15-21.

- İpekçi, A. (1975). "Kültür Bakanlığı: Nermin Neftçi İle Söyleşi." *Milliyet*, 20 Ocak, s. 9-10.
- İslimyeli, N. (1974). "Başkent Sanat Müzesine Doğru." *Ankara Sanat*, Yıl 9, Mayıs, Sa. 97, s.18.
- İsmail., (1933). "Cumhuriyet Devrinde Güzel San'atler." *Yeni Türk Mecmuası Sayı 14*: 1133-1134.
- Klein, C. F. (1976). "The identity of the Central Deity on the Aztec Calendar Stone." *The Art Bulletin*, 58(1): 1-12.
- Önder, M. (1989). "Müze ve Atatürk." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6(16): 63-74.
- Özdemir, Y., ve Aktaş, E. (2011). "Halkevleri (1932'den 1951'e)." *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (45): 235-262.
- Kaplan, F., ed. (1994). *Museums and the Making of Ourselves*. London and New York: Leicester University Press.
- Köksal, A. H. (2012). Ankara'da Bir Resim ve Heykel Müzesi Kuruluşu Öyküsü. *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* (71-90). Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Köksal, A. H. (2014). "Ankara Resim ve Heykel Müzesi'nin Duyulmamış Tarihi." *Edebiyat Fakültesi Dergisi* 31 (1): 187-206.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara Resim ve Heykel Müzesi Arşivi: Dosyalar, Ankara'da Akademi kurulmasına ilişkin tarihsiz taslak metinler, Belge 7.
- Magar, V. (2024). Conservation in Mexico. A historical overview. *Conservation and architectural heritage Voices from the world* (127-150). Roma: Sapienza University Press.
- Museo Nacional de Antropología. Historia y orígenes del Museo Nacional. Erişim Tarihi 5 Aralık 2024.
https://www.mna.inah.gob.mx/historia_detalle.php?id=1

- Museo Nacional de Antropología. El Museo Nacional de Antropología en Chapultepec. Erişim Tarihi 6 Aralık 2024.
https://www.mna.inah.gob.mx/historia_detalle.php?id=10
- Nora, P. (1989). "Between Memory and History: Les Lieux de Memoire." Special Issue: Memory and Counter-Memory/Spring. 26: 7-24.
- Preziosi, D. (2006). Art History and the Museology: Rendering the Visible Legible. Sharon MacDonald (Ed.). *A Companion to Museum Studies* (50-63). Malden: Blackwell Publishing.
- Rivera-Orraca, L. (2009). "Are museums sites of memory?." The New School Psychology Bulletin, 6(2), 32-37.
- Rutsch, M. (2004). "Natural History, National Museum and Anthropology in Mexico: Some reference points in the forging and re-forging of national identity." *Perspectivas Latino Americanas*, 1, 89-122.
- Saffet, M. (1933). "Kültür İnkılâbımız." *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Mecmuası*, (5): 351-54.
- Seton-Watson, H. (1977). *Nations and states: An enquiry into the origins of nations and the politics of nationalism*. Methuen & Co. Ltd.
- Tasouji, C. D. (2013). "Bir Hafıza Mekanı Olarak Müze: Ankara Etnografya Müzesi." *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 129-143.
- Tenorio-Trillo, M. (1996). *Mexico at the World's Fairs: Crafting a Modern Nation*. Berkeley: University of California Press.
- Üstel, F. (2004). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*. İstanbul, İletişim Yayınları (2. Baskı).
- Vackimes, S. C. (2001). "Indians in formaldehyde—Nation of Progress: The Museo Nacional of Mexico and the construction of national identity." *Museum Anthropology*, 25(1), 20-30.

Yasa Yaman, Z. (2012). Ankara'da Bir Milli Müze Serüveni. *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* (35-71). Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Zizek, S. (2013). *Yamuk Bakmak*. (Çev. Tuncay Birkan). 2. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

As places of memory, museums mediate the past, present, and future. By harnessing and shaping the memory of the past, museums give it material form and, over time, transform it into public memory. Public memory acquires an official identity through museums and includes what is to be remembered, what is to be included, and the act of forgetting. The presentation of selective memory in museums is partly related to their history. As institutions that write official history, museums also serve individuals in nation-building and the forming of civic identity.

After the establishment of the Republic of Türkiye, nation-building began under the influence of modernization through change and renewal. The building that was used as the headquarters of the Turkish Hearths in 1930 as a work of the National Architecture Period began to operate as the Ankara Painting and Sculpture Museum in 1980.

It was decided to close down the Turkish Hearths because they could not spread all over the country and could not make the necessary sacrifices in public education and in bringing the revolution to the people. In 1931, after the closure of the Turkish Hearths, they were replaced by the People's Houses, which were to be established as a cultural space by hosting many exhibitions until 1951, to bring the worldview of the Republic to the people through intellectuals and local leaders, to ensure its dissemination and promotion, and to revive the cultural structuring of society (Doğan, 2009: 1). With the realization of the change of power in Türkiye in 1951, the Democratic Party closed the People's Houses. After that, the People's House building was transferred to the Treasury and the authority to use it was returned to the Turkish Hearths (Alpagun, 2012: 26). Between 1952 and 1975, the Ankara People's House building was used for various functions by ministries and institutions such as the Turkish Hearths, the State Theatre, the Ankara Municipality, the Ministry of Rural Affairs, and the Ministry of National Education (Köksal, 2012: 76).

In the 1970s, the lack of a museum in Ankara was realized by the state with the proposals that started in the 1960s. For this purpose, the building was allocated to the Ministry of Culture at the end of 1975, but it was not until the end of 1978 that it was physically transformed into a museum. After an extensive renovation between 1978 and 1980, it was inaugurated on April 2, 1980, as the State Museum of Painting and Sculpture of the Ministry of Culture and is still in use as a museum.

A year after independence, Mexico passed a law and a decree to create a national museum. Due to inadequate conditions at the time of independence, the museum suffered from a lack of qualified personnel and material resources. In the 19th century, the National Museum was a static entity with a limited function in shaping the national image. In the 19th century, the Museo Nacional did not fulfill its mission as an independent propaganda tool. It did not develop to the desired museographic level.

Museums, which can also be defined as a reflection of the cultural identity of a society, are concrete places that contain the history, culture, identity, and all other elements of the society in which they are located. The Mexican Museum of Anthropology is a pioneer in forming the concept of the nation, by fulfilling its duty in this regard, preserving under its roof the ethnic cultures that constitute the essence of identity, and transferring these cultures from the past to the present. When evaluating this issue in the specific case of the Republic of Türkiye, it can be observed that a museological understanding that aims to unify different narratives in the concept of "Turkishness" is preferred to a common understanding that aims at the socio-cultural history that hosts different cultural heritage and ethnic origins (Köksal, 2014: 191).

Method

This article aims to convey the museums created by states built according to the nation-state paradigm, their contributions to national identity and social memory, the main factors in establishing museums, and the process of making them visible through the context of nation, culture, and museum. This process is presented in the context of the Ankara Museum of Painting and Sculpture in Türkiye and the Mexican Museum of Anthropology in Mexico. The museum studies aim to explain the processes of constructing their own identities in the 19th and 20th centuries in each country and the dynamics and histories behind the establishment of museums. As a method, a literature review was applied and the data obtained were interpreted according to the analysis method.

Findings (Results)

When we look at the formation processes of museum buildings in Mexico and Türkiye, it is obvious that the Mexican Museum of Anthropology was designed and built after independence with the purpose of the museum for the museum. It is also clear that this museum was created using social memory under the influence of the nationalist movement in the structuring of the nation-state. On the other hand, the construction of a building for the Turkish Hearths in the capital Ankara was preferred under the influence of nationalism in the nation-state structuring after independence, and the construction of a special building for the museum was much later. Although there are differences such as time, space, race, and language in the formation of states, as in the case of Mexico and Türkiye, institutions created for similar reasons have existed between distant geographies and have been constituted for almost the same purposes.

Conclusion and Discussion

The museums of Türkiye and Mexico are models of peer museums responding to the new national agenda of their time. Funded by the state as a powerful agent of change, these museums were part of a national reconstruction and development program by the ministries to which they belonged and contributed to the creation of a national consciousness by drawing lessons from the past and calling for social memory to be part of the national identity.